

The University of Tehran Press

Social Capital Management

Home Page: <https://jscm.ut.ac.ir/>

Online ISSN: 2423-6233

The image of the future; Conceptualization, design and validation of the questionnaire and its relationship with social capital (with an emphasis on youth)

Hossein Zafari^{1*} | Reza Ghasemi²

1. Corresponding Author, Department of Crisis Management, Faculty of Social and Cultural Sciences, Imam Hossein Comprehensive University, Tehran, Iran. E-mail: hosazafari@ihu.ac.ir

2. Department of Crisis Management, Faculty of Social and Cultural Sciences, Imam Hossein Comprehensive University, Tehran, Iran. E-mail: psy.rezaghaseemi@gmail.com

ARTICLE INFO

Article type:
Research Article

Article History:
Received October 11, 2023
Revised April 18, 2024
Accepted April 21, 2024
Published online September 07, 2024

Keywords:
Future image,
Social Capital,
Youth

ABSTRACT

Considering the importance of the image of the future for understanding performance in social life, the purpose of this research is the image of the future; Conceptualization, design and validation of the questionnaire and its relationship with social capital (with an emphasis on youth). The first part of the current research is Mixed Method and an exploratory sequential design has been used. A qualitative study was conducted with thematic analysis approach and 15 people were selected by convenience and volunteer sampling method and data analysis was done using Braun & Clarke's method. In the quantitative method, 331 people voluntarily participated and the validity and reliability of the data were validated using Spss and Smart-pls software. The findings showed that in the qualitative stage, the image of the future includes "positive perspective" and "negative perspective" and these findings were also confirmed in the quantitative stage. In the second part, 110 people participated voluntarily and the findings showed that there is a significant correlation between "positive perspective" and "negative perspective" with social capital at the level of 0.01. Considering the importance of the image of the future and its changeability and its positive role in social capital, the findings of this research have important implications for experts in the fields of future studies and officials related to general government policies in the field of appropriate action for young people.

Cite this article: Zafari, H; Ghasemi, R. (2024). The image of the future; Conceptualization, design and validation of the questionnaire and its relationship with social capital (with an emphasis on youth). *Social Capital Management*. 11 (3), 301-314. Doi: <http://doi.org/10.22059/jscm.2024.366165.2449>

© Hossein Zafari, Reza Ghasemi **Publisher:** University of Tehran Press.
DOI: <http://doi.org/10.22059/jscm.2024.366165.2449>

تصویر آینده؛ مفهومیابی، طراحی، و اعتباریابی پرسشنامه و نسبت آن با سرمایه اجتماعی (با تأکید بر جوانان)

حسین ظفری^{۱*} | رضا قاسمی^۲

۱. نویسنده مسئول، گروه مدیریت بحران، دانشکده علوم اجتماعی و فرهنگی، دانشگاه جامع امام حسین (ع)، تهران، ایران. رایانامه: hoszafari@ihu.ac.ir
۲. گروه مدیریت بحران، دانشکده علوم اجتماعی و فرهنگی، دانشگاه جامع امام حسین (ع)، تهران، ایران. رایانامه: psy.rezaghasemi@gmail.com

اطلاعات مقاله

چکیده

نوع مقاله:

پژوهشی

تاریخ‌های مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۷/۱۹

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۱/۳۰

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۲/۰۲

تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۰۶/۱۷

کلیدواژه:

تصویر آینده،

جوانان،

سرمایه اجتماعی.

با توجه به اهمیت تصویر آینده برای درک عملکرد افراد در زندگی اجتماعی، هدف از پژوهش حاضر تصویر آینده؛ مفهومیابی، طراحی، و اعتباریابی پرسشنامه و نسبت آن با سرمایه اجتماعی (با تأکید بر جوانان) بود. بخش اول پژوهش حاضر ترکیبی است و از طرح اکتشاف متوالی استفاده شد. مطالعه کیفی با رویکرد تحلیل مضمون انجام شد و ۱۵ نفر به روش نمونه‌گیری در دسترس و داوطلب انتخاب شدند و تحلیل داده‌ها با استفاده از روش براون و کلارک انجام شد. در روش کمی ۳۳۱ نفر به صورت داوطلبانه شرکت کردند و روایی و پایایی داده‌ها با استفاده از نرم‌افزارهای Spss و Smart-pls گزارش شد. یافته‌ها نشان داد در مرحله کیفی تصویر آینده شامل چشم‌انداز مثبت و چشم‌انداز منفی است و این یافته‌ها در مرحله کمی نیز تأیید شد. در بخش دوم ۱۱۰ نفر به صورت داوطلبانه شرکت کردند و یافته‌ها نشان داد بین چشم‌انداز مثبت و چشم‌انداز منفی با سرمایه اجتماعی همبستگی معنادار در سطح ۰/۰۱ وجود دارد. با توجه به اهمیت تصویر آینده و قابلیت تغییرپذیری و نقش مثبت آن در بهبود سرمایه اجتماعی، یافته‌های این پژوهش تلویحات مهمی برای متخصصان آینده‌پژوهی و مسئولان سیاست‌های کلی دولت در زمینه اقدام مناسب برای جوانان دارد.

استناد: ظفری، حسین و قاسمی، رضا (۱۴۰۳). تصویر آینده؛ مفهومیابی، طراحی، و اعتباریابی پرسشنامه و نسبت آن با سرمایه اجتماعی (با تأکید بر جوانان). مدیریت سرمایه اجتماعی، ۱۱ (۳) ۳۰۱-۳۱۴.

DOI: <http://doi.org/10.22059/jscm.2024.366165.2449>

ناشر: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران.

© حسین ظفری، رضا قاسمی

DOI: <http://doi.org/10.22059/jscm.2024.366165.2449>

مقدمه

تصویر اشاره به چیزی مهم دارد یا از آن خبر می‌دهد و عکسی است که توجه را به یک ویژگی مهم جلب می‌کند و می‌کوشد تا واقعیت پیچیده‌ای را ساده‌سازی کند یا بر آن تأثیر بگذارد (حیدری دارانی و همکاران، ۱۴۰۰: ۵۳۲). این واقعیت که بتوان فرایندهای روانی و اجتماعی را با تحلیل تصاویر آینده پیش‌بینی و کنترل و مدیریت کرد و در نتیجه تغییری در تصاویر آینده ایجاد کرد بسیار تأمل‌برانگیز است. زیرا پدیده‌های روانی و اجتماعی فقط تحت تأثیر گذشته نیستند، بلکه از آینده هم تأثیر می‌پذیرند. انسان همواره با تصویری که نسبت به آینده دارد به استقبال چالش‌ناشناخته‌ها رفته است. بنابراین تصاویر آینده نه تنها باید درک یا دریافت شود، بلکه باید شکل نیز داده شود؛ به‌خصوص آینده که یک واقعیت عینی نیست، بلکه تصویری ذهنی است که به ذهنیت کسی که آن را می‌بیند بستگی دارد (Polak, 1973: 9). همچنین تصویر آینده برای درک عملکرد فردی و بین فردی در زندگی اجتماعی مهم است. رابطه مثبت قابل توجهی بین تصورات خوش‌بینانه نسبت به آینده و راهبردهای مقابله‌ای متمرکز بر حمایت اجتماعی و تأکید بر جنبه‌های مثبت موقعیت‌های استرس‌زا وجود دارد. از طریق به‌کارگیری راهبردهای مقابله‌ای سازنده، تصورات خوش‌بینانه نسبت به آینده می‌تواند اثری غیرمستقیم بر کیفیت زندگی اعمال کند. در نتیجه بهزیستی ذهنی و سلامت جسمانی با بهبود یک شیوه زندگی سالم و همچنین رفتارهای سازگارانه و پاسخ‌های شناختی همراه با انعطاف‌پذیری بیشتر و ظرفیت حل مسئله گسترش پیدا می‌کند (Conversano et al., 2010: 25).

توانایی ایجاد تصاویر مثبت آینده در جوانان به آن‌ها در به رسمیت شناختن نقش خود در ایجاد آینده ترجیحی و تشویق آن‌ها برای تبدیل شدن به شرکت‌کنندگان فعال در ایجاد آینده‌های مثبت شخصی و اجتماعی کمک می‌کند (Bodinet, 2018: 213). در واقع بخش زیادی از آنچه جوانان از آینده فهم می‌کنند ریشه در تصاویر ذهنی آن‌ها از آینده دارد و تصاویر آینده بر زندگی و سرنوشت آن‌ها تأثیر می‌گذارد. آینده واقعی، وقتی سرانجام به حقیقت می‌پیوندد، از عناصری که در انتظارات قبلی افراد وجود داشته تشکیل شده است. آینده را می‌توان تجسم نتایج انتخاب‌ها و کنش‌های حال دید؛ هرچند رفتار کنونی افراد نیز که آینده را شکل می‌دهند خود تحت تأثیر تصاویر ساخته‌شده در ذهن افراد نسبت به آینده است (طاهری‌دمنه و ذاکری، ۱۳۹۹: ۳۲). هدف از پژوهش حاضر نیز مفهوم‌یابی و طراحی و اعتباریابی پرسشنامه تصویر آینده و نسبت آن با سرمایه اجتماعی در جوانان است.

بیان مسئله

تصویر آینده یکی از سازه‌های تأثیرگذار بر کیفیت زندگی و سلامت عمومی شهروندان یک جامعه و به‌ویژه نسل جوان است که به‌تبع آن موجب متعهد ساختن آن‌ها برای پیگیری و تلاش مستمر و رسیدن به اهداف در زندگی فردی و اجتماعی می‌شود (69 Schmmid & Lopez, 2011). داشتن تصویر ذهنی مثبت نسبت به آینده و توانایی پیش‌بینی و برنامه‌ریزی برای آینده موجب پیامدهای مثبت و مطلوب انگیزشی و رفتاری می‌شود (Kooij et al., 2018: 867) و به‌خصوص جوانان اگر نسبت به آینده چشم‌انداز مثبت‌تری داشته باشند شادی و رضایتمندی بیشتری از زندگی گزارش می‌کنند (ایران‌پور و همکاران، ۱۳۹۶: ۸).

چشم‌انداز زمان^۱ نفوذی را که ملاحظات گذشته و حال و آینده در طیف وسیعی از رفتارهای انسانی دارند توصیف می‌کند و از ابعادی همچون آینده و آینده متعالی تشکیل شده است (Mckay et al., 2015: 68). تصویر آینده مطلوب از طریق چشم‌انداز مثبت و امیدواری به آینده با بهزیستی فردی و اجتماعی قشر جوان و تحصیل‌کرده مرتبط است (رحیمی و همکاران، ۱۳۹۸: ۶۵۷). تصویر ذهنی مطلوب نسبت به آینده موجب می‌شود افراد در زمان حال برای آینده خود برنامه‌ریزی کنند و زندگی متعهدانه‌ای داشته باشند. آینده‌نگری موجب می‌شود فرد بتواند اولویت‌بندی بهتری برای زندگی در زمان حال در نظر بگیرد، تاب‌آوری بالاتری در مواجهه احتمالی با رویدادهای استرس‌آور از خود نشان دهد، و به لحاظ اجتماعی عملکرد بهتری داشته باشد (Crockett et al., 2009: 333). در واقع امروزه آینده‌نگری ابزاری مهم در تصمیم‌گیری‌ها و سیاست‌گذاری است و از راهبردهای اساسی برای رویارویی با موج‌های عدم قطعیت و پیش‌بینی‌ناپذیری شمرده می‌شود (بختیاری، ۱۳۹۹: ۱).

جوانان یکی از کارآمدترین اقشار جامعه را تشکیل می‌دهند (میرجلیلی و حسینی‌زاده، ۱۳۹۹: ۱)، جزء سرمایه‌های انسانی

آموزش دیده هستند، آینده جامعه در دست آنهاست، و تصویر آینده آنها برای رشد و توسعه فردی و اجتماعی اهمیت دارد (علی‌زاده‌اقدم، ۱۳۹۱: ۱۸۹). درک تصاویر آینده جوانان منبع اطلاعات مفیدی در مورد اقدامات احتمالی آینده آنهاست و انگیزه‌ها و انتخاب‌های فعلی آنها را شکل می‌دهد (Kaboli & Tapio, 2018: 32). روشی که جوانان زندگی خود را در جوامع مدرن پیش می‌برند به طرز چشمگیری تغییر کرده است. این تحول شامل سبک زندگی، الگوهای وابستگی و روابط، تحصیلات، و ورود به بازار کار می‌شود. امروزه جوانان با انواع خطرات و عدم قطعیت‌هایی روبه‌رو هستند که برای والدین و آموزگاران آنها ناآشنا بود (Furlong & Cartmel, 2007: 1). پیچیدگی واقعیت اجتماعی در عصر کنونی بر تلاش جوانان برای خلق هویت و تصاویر آینده تأثیر گذاشته است. جوانان با روندهای فرهنگی جدید ارتباط نزدیکی دارند. بنابراین تغییرات در ساختار اجتماعی بر تلاش آنها برای ساختن هویت و واقعی ساختن تصاویر مطلوب آینده آنها تأثیر می‌گذارد (Kaboli & Tapio, 2018: 32). مطالعات نیز نشان داده‌اند تصاویر گزارش شده توسط جوانان در کشورهای مختلف تحت تأثیر نگرانی‌های اجتماعی و سیاسی زمانشان - مانند جنگ، خشونت، فقر، فناوری پیشرفته - است (Brown, 1984: 303; Johnson, 1987: 36).

تصویر آینده می‌تواند یکی از عوامل اثرگذار بر سرمایه اجتماعی^۱ باشد. سرمایه اجتماعی، که کاربرد روزافزونی در علوم انسانی و همچنین در رشته‌های دیگر از قبیل علوم سلامت پیدا کرده است، حاصل تعاملات میان انسان‌ها، سازمان‌ها، گروه‌ها، و نهادها است که به واسطه مشارکت و همکاری اجتماعی تسهیل می‌شود (رفیعی و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۴۱). سرمایه اجتماعی بیشتر دربرگیرنده مفاهیمی چون اعتماد و همکاری متقابل میان اعضای یک گروه یا یک جامعه است که نظامی هدفمند را شکل می‌دهد و به سوی منافع مشترک هدایت می‌کند (منصوری و صمدی، ۱۳۹۹: ۲۲۱). در واقع سرمایه اجتماعی، که اشاره به پیوند بین افراد در روابط صمیمی (گروه‌های اولیه) یا در انجمن‌های داوطلبانه (گروه‌های ثانویه) دارد، باعث می‌شود افراد و گروه‌ها بتوانند به اهداف مختلف دست یابند و چنین پیوندی موجب ارتقای سلامتی نیز می‌شود (Kunitz, 2004: 61).

جوانان از سرمایه‌های عظیم هر ملت‌اند که می‌توانند نقش مهمی در پیشرفت یا انحطاط جامعه خویش ایفا کنند (نورحسن‌فتیده، ۱۳۸۸: ۱). تصویر آینده از آن جهت اهمیت دارد که اگر مبتنی بر چشم‌انداز مثبت، خوش‌بینی، و امیدواری باشد، پیامدهای مثبت روان‌شناختی، جامعه‌شناختی، و سیاسی خواهد داشت. از سوی دیگر اگر این تصویر منفی و نامطلوب باشد، پیامدها نیز برعکس خواهد شد و سلامت جامعه نیز به صورت منفی تحت تأثیر قرار می‌گیرد؛ به‌خصوص اگر این افراد جزء جوانان و احتمالاً تحصیل‌کرده‌ها باشند. تصویر منفی موجب می‌شود آن‌طور که باید و شاید در کشور خود به صورت هدفمند تلاش نکنند و دچار سرخوردگی شوند. یافته‌های یک پژوهش نشان داد تصویر آینده می‌تواند بر نگرش جوانان نسبت به اوضاع اجتماعی - فرهنگی و آموزشی، اقتصادی، و سیاسی کشور اثرگذار باشد (مقدس و شرفی، ۱۳۸۸: ۱۶۲). بنابراین شناخت ذهنیت جوانان به عنوان آینده‌سازان جامعه و بررسی عوامل مؤثر بر ساخت این ذهنیت‌ها ضرورت دارد (Ono, 2003: 737).

همچنین در ارتباط با تصاویر آینده در جوانان یافته‌های یک پژوهش نشان داد تصاویر آینده جوانان ایرانی ارتباط عمیقی با تجربه زیست آنها در گذشته و حال دارد و جوانان توانایی کمی برای رؤیاپردازی از یک آینده مطلوب دارند (طاهری‌دمنه، ۱۳۹۷: ۴۵). در پژوهش دیگر، یافته‌ها نشان داد بیشترین سهم در مهاجرت جوانان مربوط به تصاویر ویران شهری از مبدأ است (طاهری‌دمنه و کاظمی، ۱۳۹۷: ۵۳). همچنین ذهنیت جوانان از آینده مقوله‌ای پیچیده و چندبعدی است و برای اثرگذاری بر آن به برنامه‌ریزی منسجم و کار فرهنگی عمیق نیاز است (طاهری‌دمنه و ذاکری، ۱۳۹۹: ۳۱). بدین ترتیب در پژوهش حاضر ابتدا تصاویر آینده جوانان با استفاده از یک روش کیفی مفهوم‌یابی می‌شود. همچنین مرور پیشینه پژوهش نشان می‌دهد پرسشنامه‌ای برای اندازه‌گیری تصویر آینده موجود نیست و در این زمینه خلأ پژوهشی وجود دارد؛ درحالی‌که با داشتن چنین ابزاری می‌توان افرادی را که دارای تصاویر ذهنی منفی و نامطلوب نسبت به آینده هستند شناسایی و اقدامات لازم جهت بهبود اتخاذ کرد. زیرا تصاویر ذهنی قابلیت تغییر و بهبودی دارند. سرانجام، در پژوهش حاضر ارتباط تصویر آینده با سرمایه اجتماعی مورد بررسی قرار می‌گیرد. در نتیجه اهمیت بیشتر تصویر آینده مشخص خواهد شد که می‌تواند با سرمایه اجتماعی که بخش قابل توجهی از کیفیت زندگی فردی و بین فردی افراد در جوامع را تبیین می‌کنند رابطه معنادار داشته باشد. بنابراین در پژوهش حاضر ابتدا

تصویر آینده مفهوم‌یابی می‌شود، سپس پرسشنامه‌ای طراحی و اعتباریابی خواهد شد، و سرانجام نسبت تصویر آینده با سرمایه اجتماعی در جوانان مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

روش‌شناسی پژوهش

بخش اول پژوهش حاضر ترکیبی است و از طرح اکتشاف متوالی^۱ استفاده شده است. پژوهش‌های ترکیبی شامل استفاده از حداقل یک تحلیل کیفی و حداقل یک تحلیل کمی است و هر دو نوع تجزیه و تحلیل برای انجام دادن یک تحلیل ترکیبی استفاده می‌شود (Onwuegbuzie & Combs, 2010: 397).

مطالعه کیفی حاضر با رویکرد تحلیل مضمون^۲ انجام شد. تحلیل موضوعی در تحقیقات کیفی استفاده می‌شود و بر بررسی و واکاوی مضامین یا الگوهای معنا در داده‌ها تمرکز دارد و معانی را در داده‌ها بررسی می‌کند (Daly et al., 1997: 611). در این مطالعه ۱۵ نفر (۱۲ جوان و ۳ متخصص) با رعایت حداکثر تنوع (جوانان دانشجوی و غیردانشجوی پسر و دختر مجرد و متأهل ساکن استان گیلان) به شیوه نمونه‌گیری هدفمند در پاییز ۱۴۰۱ انتخاب شدند (۹ پسر و ۶ دختر، میانگین سنی ۲۵/۳۳ سال، ۱۱ مجرد و ۴ متأهل، ۹ دانشجوی و ۶ شاغل).

در پژوهش حاضر از ابزار مصاحبه برای جمع‌آوری اطلاعات استفاده شد. مصاحبه‌ها نیمه‌ساختاریافته بود و تجربه‌های شرکت‌کنندگان به طور کامل مورد بررسی قرار گرفت و تا حد اشباع اطلاعات ادامه یافت. همه مصاحبه‌ها با هماهنگی قبلی و در مکانی مشخص و مورد رضایت شرکت‌کنندگان انجام شد و حدوداً ۴۵ دقیقه طول کشید. مصاحبه با یک سؤال کلی آغاز شد: به نظر شما ایران آینده چگونه کشوری است؟ سپس در حین مصاحبه‌ها سؤالات دیگری همچون چه تصویری از آینده خودتان دارید؟ پرسیده شد. همچنین برای درک عمیق‌تر مصاحبه‌ها سؤالات اکتشافی در حین مصاحبه‌ها پرسیده شد: می‌توانید این مسئله را بیشتر توضیح دهید؟ می‌توانید مثالی بیاورید؟ همه مصاحبه‌ها که توسط یک دانش‌آموخته دکتری تخصصی مشاوره انجام شد ضبط و مکتوب و تایپ شد. تحلیل داده‌ها شامل مراحل آشنایی با داده‌ها، تولید کدهای اولیه، جست‌وجو برای مضامین، مرور مضامین، تعریف و نام‌گذاری مضامین، و تهیه گزارش بود (Braun & Clarke, 2006: 77). جهت اعتمادپذیری داده‌ها از معیارهای جداگانه تضمین قابلیت اعتبار^۳، قابلیت تأییدپذیری^۴، قابلیت اطمینان^۵، و قابلیت انتقال^۶ استفاده شد (Lincoln & Guba, 1985: 1).

روش اجرای پژوهش بدین ترتیب بود که ابتدا فراخوانی مرتبط با هدف پژوهش در محیط‌های دانشگاهی انجام گرفت و همچنین به صورت مجازی در شبکه‌های اجتماعی اعلام شد و نمونه نهایی از بین افراد در دسترس و داوطلب انتخاب شد. معیار ورود در این پژوهش داوطلب شرکت در پژوهش بودن و در دامنه سنی جوانی قرار داشتن بود (۱۸ تا ۳۰ سالگی). معیار خروج از پژوهش نیز عدم علاقه به همکاری در پژوهش در نظر گرفته شد. در پژوهش حاضر به شرکت‌کنندگان توضیح داده شد که این مصاحبه‌ها با هدف صرفاً پژوهشی انجام می‌شود و با اجازه آن‌ها مصاحبه‌ها ضبط شد و به آن‌ها اطمینان خاطر داده شد که نام و اطلاعات آن‌ها محرمانه باقی می‌ماند. بنابراین همه شرکت‌کنندگان با رضایت آگاهانه در پژوهش شرکت کردند.

بر اساس یافته‌های پژوهش کیفی و همچنین مرور کتابخانه‌ای گویه‌های مرتبط با تصاویر آینده به صورت طیف لیکرت ۵ درجه‌ای از کاملاً موافقم تا کاملاً مخالفم تدوین شد و در اختیار ۸ متخصص (دارای مدرک دکتری تخصصی در رشته‌های آینده‌پژوهی، روان‌شناسی، مشاوره، جامعه‌شناسی) قرار گرفت تا روایی محتوایی با استفاده از شاخص نسبت روایی محتوایی^۷ (CVR) و شاخص روایی محتوایی^۸ (CVI) تأیید شود. در مرحله بعدی گویه‌هایی که از روایی محتوایی برخوردار بودند در قالب

1. exploratory sequential design
2. theme analysis
3. credibility
4. confirmability
5. dependability
6. transferability
7. content validity ratio
8. content validity index

اجرای مقدماتی بر ۳۰ شرکت کننده اجرا شد تا از نظر شفافیت گویه‌ها و دستورالعمل پاسخ دادن بازخورد دهند و روایی صوری نیز تأیید شود. در مرحله بعد پرسشنامه روی نمونه اصلی اجرا شد.

جامعه آماری پژوهش حاضر در این مرحله را جوانان ساکن استان گیلان در بهار ۱۴۰۲ تشکیل دادند که به شیوه نمونه‌گیری داوطلبانه ۳۵۰ نفر انتخاب شدند. در مدل‌سازی اندازه نمونه معمولی حدود ۲۰۰ مورد است (Kline, 2011: 12). در پژوهش حاضر برای افزایش روایی بیرونی ۳۵۰ مورد انتخاب شدند که از این میان ۱۹ نفر به دلیل اینکه به صورت ناقص پاسخ دادند از فرایند تحلیل خارج شدند و نمونه نهایی پژوهش حاضر ۳۳۱ نفر است (۱۴۳ نفر پسر و ۱۸۸ نفر دختر؛ میانگین و انحراف معیار سنی برابر با ۲۲/۳۰ و ۳/۰۸؛ ۵ نفر زیر دیپلم، ۳۵ نفر دیپلم و فوق دیپلم، ۲۶۱ نفر کارشناسی، ۲۵ نفر کارشناسی ارشد، ۵ نفر دکتری؛ ۲۸۵ نفر مجرد و ۴۶ نفر متأهل).

در این بخش از پژوهش برای روایی سازه از تحلیل عاملی اکتشافی و تأییدی، برای روایی ممیز از روش فورنل و لارکر^۱، و برای روایی همگرا از میانگین واریانس استخراج شده^۲ (Ave) و همبستگی پرسشنامه تدوین شده با پرسشنامه امید اسنایدر^۳ (۱۹۹۱) استفاده شد که دارای ۱۲ گویه است و در یک پژوهش روایی و پایایی آن معتبر گزارش شد (کرمانی و همکاران، ۱۳۹۰: ۷). پایایی نیز با استفاده از همسانی درونی (ضریب آلفای کرونباخ)، پایایی ترکیبی^۴، و پایایی بازآزمایی (با فاصله دو هفته روی ۳۰ نفر) محاسبه شد. نرم‌افزارهای مورد استفاده در این بخش SPSS-23 و Smart-pls-3 بود.

در بخش دوم از روش همبستگی استفاده شد و ارتباط بین متغیر تصویر آینده و سرمایه اجتماعی مورد بررسی قرار گرفت و ۱۱۰ جوان ساکن استان گیلان در بهار ۱۴۰۲ با استفاده از روش نمونه‌گیری داوطلبانه انتخاب شدند (۵۵ نفر پسر و ۵۵ نفر دختر؛ میانگین و انحراف معیار سنی برابر با ۲۲/۱۴ و ۲/۵۰؛ ۱۰ نفر دیپلم و فوق دیپلم، ۷۵ نفر کارشناسی، ۲۵ نفر کارشناسی ارشد؛ ۸۹ نفر مجرد و ۲۱ نفر متأهل). برای اندازه‌گیری سرمایه اجتماعی از پرسشنامه ۲۰ سؤالی سرمایه اجتماعی رفیعی و همکارانش (۱۳۹۵: ۱۴۱) استفاده شد. نتایج ساختار عاملی نشان داد این پرسشنامه دارای ابعاد درون‌گروهی و برون‌گروهی است و پایایی نیز با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۲ گزارش شد و دارای روایی و پایایی قابل قبول است. داده‌های جمع‌آوری شده با ضریب همبستگی پیرسون با استفاده از نرم‌افزار SPSS-23 تحلیل شد.

یافته‌ها

یافته‌های بخش کیفی نشان داد از مجموع اطلاعات دو مضمون اصلی «چشم‌انداز مثبت» و «چشم‌انداز منفی» شناسایی شدند. مضامین فرعی برای چشم‌انداز مثبت شامل «پیشرفت» و «آینده مطلوب» و مضامین فرعی برای چشم‌انداز منفی شامل «آینده نامطلوب» و «مشکلات روان‌شناختی» و «ابهام» بود.

برخی از شرکت‌کنندگان اعتقاد داشتند که در آینده ایران پیشرفت در زمینه‌های مختلف همچون اقتصاد رخ خواهد داد و ایران پتانسیل تبدیل شدن به یک کشور قدرتمندتر و آبادتر را دارد. به همین دلیل آینده ایران را مطلوب در نظر گرفتند و نگاهی خوش‌بینانه و امیدوارانه داشتند که بر اساس آن اتفاقات خوب برای هم فرد و هم جامعه، به‌رغم وجود همه دشواری‌های موجود، رخ خواهد داد.

نمونه‌ای از واحد معنایی مرتبط با چشم‌انداز مثبت: «به نظر من توی آینده ایران خیلی پیشرفت می‌کنه. کشور قشنگ‌تری می‌شه از همه نظر؛ هم اقتصادی هم فکری هم مهاجرتی هم توریستی. به نظر من از همه نظر بهتر می‌شه.» (مصاحبه ۱). برخی از کدهای پایه مرتبط با چشم‌انداز مثبت: «پیشرفت اقتصادی، پیشرفت فکری، بهتر شدن آینده، اعتقاد به پیشرفت بر اساس مقایسه با سایر کشورها، باور به افزایش آگاهی و گشودگی مردم و پیشرفت ایران، آبادانی، سربلندی، روشنائی، مثبت‌نگری، امیدواری، رسیدن به اهداف».

1. Fornell & Larcker
2. average variance extracted
3. Snyder
4. composite

از سوی دیگر بخشی از شرکت‌کنندگان به مواردی اشاره کردند که مرتبط با آینده‌ای نامطلوب- همچون ناامنی، هرج و مرج، ازهم‌گسیختگی خانوادگی، پسرفت، مهاجرت، فروپاشی گسترده- بود که در نتیجه موجب مشکلات روان‌شناختی همچون ترس از آینده و درماندگی می‌شود. نمونه‌ای از واحد معنایی مرتبط با چشم‌انداز منفی: «آینده رو بسیار سخت می‌بینم. به نوبه خودم می‌تونم بگم که روزبه‌روز با این وضعیت دلار و گرونی خیلی سخت شده. زندگی از لحاظ اقتصادی واقعاً باید تصحیح بشه. درست بشه. وگرنه آینده همه‌ش توأم با گرفتاری هستش.» (مصاحبه ۷). برخی از کدهای پایه مرتبط با چشم‌انداز منفی: «سرگردانی، کشور پیر، کاهش ازدواج، کاهش نرخ تولد، بیکاری، مهاجرت، بی‌اعتمادی، پسرفت، ترس، پرخاشگری، بی‌انگیزی، پیش‌بینی‌ناپذیری».

نتایج CVR حاکی از آن است که همه گویه‌ها (جز دو گویه که از فرایند اعتباریابی حذف شدند) از عدد جدول لاوشه^۱ (۰/۸۵) بزرگ‌تر هستند. این بدین معنی است که گویه‌های پرسشنامه از نظر متخصصان مهم و ضروری بودند. نتایج CVI در جدول یادشده حاکی از آن است که همه گویه‌های موجود از ۰/۷۹ بزرگ‌تر هستند و بیانگر آن است که همه گویه‌ها از نظر متخصصان از نظر مربوط بودن، واضح بودن، و ساده بودن مورد تأیید است. بنابراین بر اساس نتایج CVI و CVR پرسشنامه از روایی محتوایی معتبر برخوردار است. همچنین قبل از اجرای پرسشنامه روی نمونه اصلی ۳۰ شرکت‌کننده به صورت آزمایشی به پرسشنامه پاسخ دادند و گزارش کردند که همه گویه‌ها از نظر آن‌ها شفاف و واضح است و مشکلی در پاسخ‌گویی نداشتند. بنابراین روایی صوری پرسشنامه نیز تأیید شد. در مرحله بعد به منظور تحلیل عاملی اکتشافی (با چرخش واریماکس) پرسشنامه بر روی نمونه اصلی اجرا شد و مقدار KMO برابر با ۰/۹۵ گزارش شد. با توجه به اینکه این مقدار از ۰/۷۰ بالاتر گزارش شده است، نشان‌دهنده کفایت نمونه است. همچنین آزمون بارتلت نیز در سطح ۰/۰۰۱ معنادار گزارش شد که بیانگر عدم همبستگی صفر بین گویه‌ها است. جدول ۱ واریانس عوامل استخراج‌شده را نشان می‌دهد.

جدول ۱ نشان می‌دهد ۲ عامل دارای ارزش بیشتر از ۱ هستند. عامل اول با مقدار ویژه ۹/۹۹ توانست ۲۸/۵۵ درصد از کل واریانس پرسشنامه را تبیین کند و عامل دوم نیز با مقدار ویژه ۹/۱۴ توانست ۲۶/۱۳ درصد از واریانس کل را پیش‌بینی کند. بدین ترتیب ۲ عامل استخراج‌شده توانستند ۵۴/۶۸ درصد از واریانس پرسشنامه را تبیین کنند.

جدول ۲ نشان می‌دهد گویه‌های ۱ تا ۱۶ عامل اول (چشم‌انداز مثبت) را تشکیل می‌دهند و گویه‌های ۱۷ تا ۳۵ عامل دوم (چشم‌انداز منفی) را تشکیل می‌دهند. همه بارهای عاملی گویه‌های پرسشنامه بین ۰/۳۵ و ۰/۸۱ گزارش شده است. گفتنی است ۶ گویه دارای بار عاملی زیر ۰/۳۰ بودند که از تحلیل عاملی و همچنین سایر تحلیل‌ها حذف شدند.

جدول ۳ نشان می‌دهد میانگین و انحراف معیار عامل اول یعنی چشم‌انداز مثبت به ترتیب برابر با ۵۶/۹۳ و ۱۶/۹۴ گزارش شده است و میانگین و انحراف معیار عامل دوم یعنی چشم‌انداز منفی به ترتیب برابر با ۷۴/۵۷ و ۷۴/۵۷ گزارش شده است. چارک اول، دوم (میان)، و سوم عامل اول به ترتیب برابر با ۴۴، ۵۸، و ۶۹ و چارک اول، دوم (میان)، و سوم عامل دوم به ترتیب برابر با ۶۲، ۷۶، و ۸۹ گزارش شده است. حداقل و حداکثر نمرات عامل اول به ترتیب برابر با ۱۶ و ۹۶ با دامنه ۸۰ و حداقل و حداکثر نمرات عامل دوم به ترتیب برابر با ۲۳ و ۱۰۸ با دامنه ۸۵ محاسبه شده است. همچنین جدول ۳ نشان می‌دهد مقدار کجی و کشیدگی عامل اول به ترتیب برابر با ۰/۲۲- و ۰/۴۷- و مقدار کجی و کشیدگی عامل دوم به ترتیب برابر با ۰/۳۰- و ۰/۳۷- گزارش شده است که در دامنه ۲ و ۲- قرار دارد که بیانگر آن است که داده‌های پژوهش از توزیع نرمال برخوردار است.

جدول ۱. واریانس عوامل استخراج‌شده

عامل‌ها	مقدار ویژه اولیه		مقدار ویژه عوامل استخراج‌شده پس از چرخش	
	درصد واریانس	مقدار ویژه	درصد واریانس	مقدار ویژه
۱	۴۴/۵۴	۱۵/۵۹	۲۸/۵۵	۹/۹۹
۲	۱۰/۱۳	۳/۵۴	۵۴/۶۸	۹/۱۴

جدول ۲. ماتریس چرخش یافته

گویه	عاملها		گویه	عاملها	
	۱	۲		۱	۲
۱	-/۷۵	-	۱۷	-	-/۶۵
۲	-/۶۱	-	۱۸	-	-/۴۵
۳	-/۶۱	-	۱۹	-	-/۴۷
۴	-/۵۸	-	۲۰	-	-/۶۶
۵	-/۵۲	-	۲۱	-	-/۶۶
۶	-/۵۶	-	۲۲	-	-/۶۸
۷	-/۶۰	-	۲۳	-	-/۷۱
۸	-/۶۶	-	۲۴	-	-/۷۴
۹	-/۷۵	-	۲۵	-	-/۶۸
۱۰	-/۷۷	-	۲۶	-	-/۳۵
۱۱	-/۶۴	-	۲۷	-	-/۷۲
۱۲	-/۶۸	-	۲۸	-	-/۴۰
۱۳	-/۶۷	-	۲۹	-	-/۶۰
۱۴	-/۷۹	-	۳۰	-	-/۷۹
۱۵	-/۷۸	-	۳۱	-	-/۸۱
۱۶	-/۶۳	-	۳۲	-	-/۶۱
			۳۳	-	-/۸۱
			۳۴	-	-/۷۳
			۳۵	-	-/۶۲

جدول ۳. اطلاعات توصیفی پرسشنامه

کمیته	بیشینه	دامنه	میانگین	انحراف معیار	چارک اول	چارک دوم	چارک سوم	کجی	کشیدگی
عامل اول	۱۶	۸۰	۵۶/۹۳	۱۶/۹۴	۴۴	۵۸	۶۹	-/۲۲	-/۴۷
عامل دوم	۲۳	۸۵	۷۴/۵۷	۱۸/۹۱	۶۲	۷۶	۸۹	-/۳۰	-/۳۷

جدول ۴. روایی و پایایی پرسشنامه

متغیر	آلفای کرونباخ	ترکیبی	بازآزمایی	میانگین‌های واریانس استخراج شده	همگرا	SRMR
عامل اول	۰/۹۴	۰/۹۴	۰/۷۹	۰/۵۳	۰/۴۱**	۰/۰۹
عامل دوم	۰/۹۴	۰/۹۵	۰/۸۳	۰/۵۱	۰/۳۵**	

**P<۰/۰۱

جدول ۴ نشان می‌دهد ضرایب مربوط به پایایی آلفای کرونباخ برای عامل‌های اول و دوم به ترتیب برابر با ۰/۹۴ و ۰/۹۴ و ضرایب مربوط به پایایی ترکیبی برای عامل‌های اول و دوم به ترتیب برابر با ۰/۹۴ و ۰/۹۵ گزارش شده است. همچنین پایایی مربوط به بازآزمایی نیز برای عامل‌های اول و دوم به ترتیب برابر با ۰/۷۹ و ۰/۸۳ گزارش شده است. بنابراین همه ضرایب مربوط به پایایی بازآزمایی بالاتر از ۰/۷۰ گزارش شده است که بیانگر آن است که پرسشنامه پژوهش از پایایی معتبر برخوردار است. مقادیر میانگین‌های واریانس‌های استخراج شده (AVE) برای عامل‌های اول و دوم به ترتیب برابر با ۰/۵۳ و ۰/۵۱ است که با توجه به اینکه از ۰/۵۰ بزرگ‌تر گزارش شده است بیانگر آن است که پرسشنامه در سطح سازه^۱ از روایی همگرایی مطلوب برخوردار است. همچنین بر اساس یافته‌های جدول ۴ مشاهده می‌شود که بین عامل اول پرسشنامه یعنی چشم‌انداز با امیدواری با

ضریب $0/41$ همبستگی مثبت و معنادار در سطح $0/01$ و بین عامل دوم پرسشنامه یعنی چشم‌انداز منفی با امیدواری با ضریب $-0/35$ همبستگی منفی و معنادار در سطح $0/01$ وجود دارد. این بدین معنی است که با افزایش چشم‌انداز مثبت امیدواری نیز به صورت مثبت و معنادار افزایش پیدا می‌کند و از سوی دیگر با افزایش چشم‌انداز منفی امیدواری نیز به صورت منفی و معنادار کاهش پیدا می‌کند. بنابراین روایی همگرایی پرسشنامه نیز تأیید می‌شود. علاوه بر آن، خروجی نرم‌افزار نشان داد مقادیر بارهای عاملی همه گویه‌ها بالاتر از $0/40$ است و روایی همگرایی پرسشنامه در سطح معرف^۱ نیز تأیید می‌شود. جدول ۴ نشان می‌دهد شاخص ریشه میانگین مربعات باقی‌مانده استاندارد (SRMR) برابر با $0/09$ گزارش شده است که از $0/10$ کمتر و نشان‌دهنده آن است که مدل دو عاملی پژوهش حاضر از برازش قابل قبول برخوردار است. همچنین نتیجه روایی ممیز بر اساس معیار فورنل و لارکر نشان داد مقدار جزر AVE هر سازه بیشتر از مقدار ضریب همبستگی با سایر سازه‌ها در مدل است و در نتیجه روایی ممیز در سطح سازه بر اساس معیار فورنل و لارکر تأیید می‌شود و خروجی نرم‌افزار نشان داد بارهای عاملی همه گویه‌ها ارتباط بیشتری با سازه خود در مقایسه با سایر سازه‌ها دارند و روایی ممیز در سطح معرف نیز تأیید می‌شود.

به منظور بررسی روایی سازه پرسشنامه از نرم‌افزار PLS-3 (روش معادلات ساختاری مبتنی بر رویکرد حداقل مربعات جزئی) و روش تحلیل عاملی تأییدی استفاده شد. نتایج در جدول ۵ آمده است. جدول ۵ مقدار بارهای عاملی گویه‌های پرسشنامه تصویر آینده را نشان می‌دهد که بین $0/50$ و $0/85$ گزارش شده‌اند و همگی در سطح $0/01$ معنادارند ($P < 0/01$). بنابراین روایی سازه پژوهش نیز تأیید می‌شود.

جدول ۵. نتایج تحلیل عاملی تأییدی

گویه	بار عاملی	معناداری	گویه	بار عاملی	معناداری
۱	۰/۶۸	$P < 0/01$	۱۷	۰/۶۴	$P < 0/01$
۲	۰/۸۲	$P < 0/01$	۱۸	۰/۶۵	$P < 0/01$
۳	۰/۸۰	$P < 0/01$	۱۹	۰/۶۳	$P < 0/01$
۴	۰/۷۹	$P < 0/01$	۲۰	۰/۷۲	$P < 0/01$
۵	۰/۷۴	$P < 0/01$	۲۱	۰/۸۱	$P < 0/01$
۶	۰/۸۰	$P < 0/01$	۲۲	۰/۸۱	$P < 0/01$
۷	۰/۸۳	$P < 0/01$	۲۳	۰/۸۲	$P < 0/01$
۸	۰/۸۴	$P < 0/01$	۲۴	۰/۸۵	$P < 0/01$
۹	۰/۶۹	$P < 0/01$	۲۵	۰/۸۳	$P < 0/01$
۱۰	۰/۷۲	$P < 0/01$	۲۶	۰/۵۵	$P < 0/01$
۱۱	۰/۷۴	$P < 0/01$	۲۷	۰/۷۶	$P < 0/01$
۱۲	۰/۶۱	$P < 0/01$	۲۸	۰/۶۲	$P < 0/01$
۱۳	۰/۵۵	$P < 0/01$	۲۹	۰/۵۶	$P < 0/01$
۱۴	۰/۷۱	$P < 0/01$	۳۰	۰/۷۸	$P < 0/01$
۱۵	۰/۶۸	$P < 0/01$	۳۱	۰/۸۱	$P < 0/01$
۱۶	۰/۵۸	$P < 0/01$	۳۲	۰/۵۰	$P < 0/01$
			۳۳	۰/۷۸	$P < 0/01$
			۳۴	۰/۶۶	$P < 0/01$
			۳۵	۰/۵۹	$P < 0/01$

جدول ۶. همبستگی تصویر آینده و سرمایه اجتماعی

متغیر	سرمایه اجتماعی	درون گروهی	برون گروهی
چشم‌انداز مثبت	$0/42^{**}$	$0/35^{**}$	$0/40^{**}$
چشم‌انداز منفی	$-0/43^{**}$	$-0/44^{**}$	$-0/37^{**}$

** $P < 0/01$

در جدول ۶ مشاهده می‌شود که بین چشم‌انداز مثبت با سرمایه اجتماعی و ابعاد درون‌گروهی و برون‌گروهی به ترتیب با ضرایب $0/42$ ، $0/35$ ، و $0/40$ همبستگی مثبت و معنادار در سطح $0/01$ وجود دارد و بین چشم‌انداز منفی با سرمایه اجتماعی و ابعاد درون‌گروهی و برون‌گروهی با ضرایب $-0/43$ ، $-0/44$ ، و $-0/32$ همبستگی منفی و معنادار در سطح $0/01$ وجود دارد. این بدین معنی است که با افزایش چشم‌انداز مثبت و کاهش چشم‌انداز منفی میزان سرمایه اجتماعی نیز به طور معناداری افزایش پیدا می‌کند.

بحث و نتیجه

یافته‌های پژوهش حاضر نشان‌دهنده آن است که در مرحله کیفی تصاویر مرتبط با آینده در جوانان شامل مضامین مختلف و بعضاً متضاد همچون چشم‌انداز مثبت و خوش‌بینانه به آینده یا نشان‌دهنده چشم‌انداز منفی و بدبینانه به آینده است و این یافته‌ها در مرحله کمی نیز تأیید شد.

مضامین مثبت و منفی مرتبط با تصویر آینده در سایر مطالعات نیز هم‌سو با پژوهش حاضر گزارش شده‌اند. مثلاً یافته‌های یک پژوهش نشان داد جهانی «روشن، تمیز، سبز» جزء مضامین مرتبط با آینده ترجیحی است که به‌ویژه در میان جوانان تجسم می‌شود (Boulding, 1988; Quoted from Hicks, 1996b: 744). از سوی دیگر سایر مطالعات نشان داده‌اند مضامینی همچون حسرت‌ها و عجزها و نداشته‌ها با افزایش نارضایتی همراه است (طاهری‌دمنه و ذاکری، ۱۳۹۹: ۳۱) و نگرانی‌های اجتماعی-سیاسی زمان همچون جنگ و آلودگی و فقر ترس اصلی جوانان در رابطه با آینده است که با چشم‌انداز منفی مرتبط است (Hicks, 1996a: 1). در همین زمینه یافته‌های یک بررسی که با هدف روند کاوش در تصاویر آینده گروهی از جوانان با پیشینه‌های فرهنگی مختلف انجام شد، بیانگر چهار تصویر بدبینانه و خوش‌بینانه در ارتباط با آینده است که در سطوح مختلف درک و احساسات بزرگسالان جوان منعکس می‌شود (Kaboli & Tapio, 2018: 32). در واقع جوامع به‌سرعت در حال تغییر موجب عدم اطمینان در مورد آینده می‌شود و ابهام آینده منجر به این مسئله می‌شود که کسی دقیقاً نمی‌داند در آینده چه اتفاقی رخ خواهد داد و با چشم‌انداز منفی مرتبط است (Dator, 2002: 119).

گفتنی است یافته‌های این بخش از پژوهش با رویکرد پولاک (Polak, 1973: 17) مطابقت دارد. به نظر وی هر تصویر از آینده دارای دو بعد اصلی ذات یا جوهر^۱ (روند تغییرناپذیر حوادث) و تأثیر^۲ (قدرت انسان‌ها برای حکومت بر سرنوشت خود) است و تصاویر آینده بر نگرش خوش‌بینانه یا بدبینانه تأثیر دارند. بنابراین چشم‌انداز مثبت و چشم‌انداز منفی که مضامین اصلی تصویر آینده در پژوهش حاضر در نظر گرفته شده است به نوعی با متون آینده‌پژوهی، که پولاک مطرح کرده، نیز مطابقت دارد؛ ترکیب ذات و تأثیر با خوش‌بینی و بدبینی دارای پیامدهای ذات خوش‌بینانه و تأثیر خوش‌بینانه (جهان جای خوبی است و انسان‌ها می‌توانند آن را به جای بهتری هم تبدیل کنند؛ وجود چشم‌انداز مثبت)، ذات بدبینانه و تأثیر خوش‌بینانه (جهان به سمت شر و افول می‌رود، ولی انسان‌ها قادر به تأثیرگذاری و مبارزه با این روند هستند؛ سطوحی از چشم‌انداز مثبت)، ذات خوش‌بینانه و تأثیر بدبینانه (جهان مکان خوبی است، ولی انسان‌ها کنترلی بر روند رویدادها ندارند؛ سطوحی از چشم‌انداز منفی)، ذات بدبینانه و تأثیر بدبینانه (هرچ‌ومرغ اجتناب‌ناپذیر است و انسان‌ها هیچ کنترل یا توانایی تأثیرگذاری بر آن ندارند؛ وجود چشم‌انداز منفی).

یافته‌های بخش دوم پژوهش نشان داد بین تصویر آینده و سرمایه اجتماعی همبستگی معنادار وجود دارد؛ طوری که با افزایش چشم‌انداز مثبت سرمایه اجتماعی افزایش پیدا می‌کند و با افزایش چشم‌انداز منفی سرمایه اجتماعی کاهش پیدا می‌کند. پژوهش‌های دیگر نیز نشان داده‌اند بین سرمایه اجتماعی و امید به آینده در جوانان رابطه مستقیم و معنادار وجود دارد (افشانی و جعفری، ۱۳۹۵: ۹۲)، افزایش امید به آینده موجب بهبود سرمایه‌های اجتماعی در جوانان می‌شود (مردانی‌فر و همکاران، ۱۳۹۸: ۸۵)، و سرمایه اجتماعی عاملی مؤثر در شادی در میان مردم جامعه ارزیابی شده است (رضوانی و همکاران، ۱۴۰۰: ۹۳) که به نوعی بیانگر آن است که بین چشم‌انداز مثبت و سرمایه اجتماعی رابطه وجود دارد.

بنابراین چشم‌انداز مثبت پیوند فرد با سایر اعضای درون‌گروهی و برون‌گروهی را بهبود می‌بخشد و باعث می‌شود فرد نسبت به جامعه سطوحی از نزدیکی و صمیمیت را تجربه کند و در فعالیت‌های جمعی مشترک با آن‌ها مشارکت داشته باشد و نه فقط نسبت

1. essence
2. influence

به اطرافیان، بلکه نسبت به سایر مردم نیز احساسات سازنده همچون تعهد و مشارکت را تجربه کند. به عبارت دیگر انسان ذاتاً موجودی اجتماعی است و حالتی که تجربه می‌کند اعم از مثبت و منفی می‌تواند بر روابط وی با سایر افراد نزدیک و غیر نزدیک تأثیر بگذارد. از سوی دیگر چشم‌انداز منفی موجب کاهش نزدیکی، صمیمیت، پیوند، و به تبع آن کاهش احساس تعهد و مشارکت با دیگران می‌شود که در نتیجه سرمایه اجتماعی را به صورت قابل ملاحظه‌ای کاهش می‌دهد. در واقع بین عوامل مرتبط با چشم‌انداز مثبت، همچون امیدواری و سلامت روان‌شناختی، با سرمایه اجتماعی همبستگی معنادار وجود دارد؛ طوری که افراد دارای سلامت روانی بالا واجد شرایط پذیرش مسئولیت و نقش‌های اجتماعی در جامعه هستند که بیانگر رابطه دوسویه سلامت روان و سرمایه اجتماعی است (کیوان‌آرا و همکاران، ۱۳۹۳: ۴۷). پژوهش دیگر خاطرنشان می‌سازد ارتباط معنادار بین سرمایه اجتماعی با سلامت اجتماعی وجود دارد؛ طوری که با افزایش سرمایه‌های اجتماعی میزان سلامت اجتماعی ادراک شده نیز افزایش پیدا می‌کند (افشانی و شیری محمدآباد، ۱۳۹۶: ۱). بنابراین در صورتی که فرد از چشم‌انداز مثبت بالاتر و به تبع آن از چشم‌انداز منفی پایین‌تر برخوردار باشد بر کیفیت ارتباطات بین فردی نیز اثر می‌گذارد و موجب بهبود سرمایه اجتماعی می‌شود.

این پژوهش بر قشر سنی جوانان در جوانان ساکن گیلان با استفاده از روش نمونه‌گیری داوطلبانه صورت گرفته است و در تعمیم این یافته‌ها به سایر اقشار سنی و همچنین سایر مناطق جغرافیایی باید احتیاط کرد. پیشنهاد می‌شود در ارتباط با تصویر آینده در سایر اقشار سنی همچون نوجوانان یا میان‌سالان نیز پژوهش‌هایی اجرا شود. یافته‌های پژوهش حاضر نشان‌دهنده آن است که در مرحله کیفی تصاویر مرتبط با آینده در جوانان شامل مضامین مختلف و بعضاً متضاد همچون چشم‌انداز مثبت و خوش‌بینانه به آینده یا نشان‌دهنده چشم‌انداز منفی و بدبینانه نسبت به آینده است و این یافته‌ها در مرحله کمی نیز تأیید شد. همچنین در پژوهش حاضر بین تصویر آینده و سرمایه اجتماعی همبستگی معنادار به دست آمد؛ طوری که با افزایش چشم‌انداز مثبت و کاهش چشم‌انداز منفی سرمایه اجتماعی نیز در جوانان بهبود پیدا کرد. بنابراین با توجه به اهمیت تصویر آینده و قابلیت تغییرپذیری آن و نقش مثبتی که در بهبود شرایط فردی و اجتماعی دارد، یافته‌های این پژوهش تلویحات مهمی برای متخصصان حیطه‌های آینده‌پژوهی، جامعه‌شناسی سیاسی، و روان‌شناسی اجتماعی و همچنین مسئولان مرتبط با سیاست‌های کلی دولت در زمینه اقدام مناسب برای جوانان و بهبود تصاویر مرتبط با آینده دارد. مثلاً می‌توان جوانانی را که از چشم‌انداز منفی رنج می‌برند شناسایی کرد و اقدامات لازم برای بهبود تصویر آینده انجام داد. بدیهی است بخشی از این اقدامات می‌تواند فردی و روان‌شناختی (از طریق استفاده از انواع مداخلات روانی-آموزشی) و بخش دیگر اجتماعی (از طریق بهبود شرایط موجود بر سیاست‌های اقتصادی و اجتماعی در کشور) باشد تا در نهایت تصویر آینده بهبود پیدا کند و با پیامدهای مثبت فردی، همچون افزایش امیدواری، و پیامدهای مثبت اجتماعی، همچون بهبود سرمایه اجتماعی، همراه شود. در همین زمینه پرسشنامه تصویر آینده نیز از روایی و پایایی معتبر برخوردار است و می‌تواند در فرهنگ ایرانی مورد استفاده قرار گیرد.

منابع

- افشانی، سید علی‌رضا و جعفری، زینب (۱۳۹۵). رابطه سرمایه اجتماعی و امید به آینده در بین دانشجویان دانشگاه یزد. *علوم اجتماعی*، ۲۵(۷۳)، ۹۲-۱۱۵.
- افشانی، سید علی‌رضا و شیرینی محمدآباد، حمیده (۱۳۹۶). نقش سرمایه اجتماعی در ارتقای سلامت اجتماعی زنان شهر یزد. *پژوهشنامه زنان*، ۸(۲۲)، ۱-۲۰.
- ایران‌پور، سیده ماهرخ؛ عرفانی، نصرالله و ابراهیمی، محمداسماعیل (۱۳۹۶). پیش‌بینی کیفیت زندگی و شادکامی بر اساس چشم‌اندازهای زمانی دانشجویان. *روان‌پرستاری*، ۵(۶)، ۸-۱۴.
- بختیاری، لطف‌علی (۱۳۹۹). آینده‌نگری از دیدگاه امام علی (ع). *مدیریت منابع در نیروی انتظامی*، ۳۲، ۱-۲۶.
- حیدری دارانی، زهرا؛ مجیدی‌فر، زهرا و رضایان، احد (۱۴۰۰). زنان متولد دهه شصت و نقش آن‌ها در آینده؛ مطالعه‌ای کیفی در بلوک‌های سازنده تصاویر آینده (مورد مطالعه: استادان زن شهر اصفهان). *زن در فرهنگ و هنر*، ۱۳(۴)، ۵۳۱-۵۸۴.
- رحیمی، سعید؛ حاجلو، نادر و بشرپور، سجاد (۱۳۹۸). پیش‌بینی بهزیستی روان‌شناختی دانشجویان دانشگاه محقق اردبیلی در سال ۱۳۹۷ بر اساس ابعاد چشم‌انداز زمان (نقش میانجی امید به زندگی): یک مطالعه توصیفی. *مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان*، ۱۸(۷)، ۶۵۷-۶۷۴.
- رضوانی، زهره؛ نیازی، محسن؛ حسینی‌زاده آرانی، سید سعید و سخایی، ایوب (۱۴۰۰). فراتحلیل مطالعات رابطه سرمایه اجتماعی و شادی در ایران سال ۱۳۹۰-۱۳۹۸. *برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی*، ۱۲(۴۷)، ۹۳-۱۳۴.
- رفیعی، حسن؛ موسوی، میرطاهر و قاسم‌زاده، داود (۱۳۹۵). ساخت و رواسازی پرسشنامه سنجش سرمایه اجتماعی درون‌گروهی و برون‌گروهی. *رفاه اجتماعی*، ۱۶(۶۱)، ۱۴۱-۱۵۷.
- طاهری‌دمنه، محسن (۱۳۹۷). تحلیلی آینده‌پژوهانه در بن‌مایه‌های سازنده تصاویر آینده. *مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی*، ۸(۲۹)، ۴۵-۶۵.
- طاهری‌دمنه، محسن و ذاکری، علی (۱۳۹۹). مطالعه کیفی در ذهنیت جوانان از آینده با استفاده از روش تحلیل لایه‌ای علی. *مطالعات راهبردی ورزش و جوانان*، ۴۷، ۳۱-۵۱.
- طاهری‌دمنه، محسن و کاظمی، معصومه (۱۳۹۷). تمایل به مهاجرت در بین جوانان؛ مطالعه‌ای کیفی در تصاویر آینده. *مطالعات میان‌رشته‌ای در علوم انسانی*، ۱۰(۴)، ۵۳-۷۸.
- علی‌زاده‌اقدم، محمدباقر (۱۳۹۱). بررسی میزان امید به آینده در بین دانشجویان و عوامل مؤثر بر آن. *جامعه‌شناسی کاربردی*، ۲۳(۴)، ۱۸۹-۲۰۶.
- کرمانی، زهرا؛ خداپناهی، محمدکریم و حیدری، محمود (۱۳۹۰). ویژگی‌های روان‌سنجی مقیاس امید اسنایدر. *روان‌شناسی کاربردی*، ۵(۴)، ۷-۲۳.
- کیوان‌آرا، محمود؛ حقیقتیان، منصور و علی‌بابایی شهرکی، معصومه (۱۳۹۳). بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و سلامت روان در بین شهروندان شهر کرد. *مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی ایلام*، ۲۲(۷)، ۴۷-۵۵.
- مردانی‌فر، فهیمه؛ ظهیری‌نیا، مصطفی و رستگار، یاسر (۱۳۹۸). سرمایه اجتماعی و امید به آینده در میان دانشجویان (مطالعه دانشگاه‌های شهر بندرعباس). *مدیریت سرمایه اجتماعی*، ۶(۱)، ۸۵-۱۰۴.
- مقدس، علی‌اصغر و شرفی، زکیه (۱۳۸۸). بررسی عوامل برانگیزنده گرایش به مهاجرت‌های بین‌المللی جوانان ۱۸-۳۰ ساله شهرهای شیراز و ارسنجان. *جامعه‌شناسی ایران*، ۱۰(۱)، ۱۶۲-۱۹۰.
- منصوری، سمانه و صمدی، مجتبی (۱۳۹۹). ترسیم نقش و جایگاه مفهوم سرمایه اجتماعی در شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی. *مطالعات بنیادین تمدن نوین اسلامی*، ۳(۲)، ۲۲۱-۲۵۸.
- میرجلیلی، علی‌رضا و حسینی‌زاده، سید محمدحسن (۱۳۹۹). بررسی مهم‌ترین آثار امید در بین جوانان از منظر اسلام. *سومین همایش ملی سبک زندگی و سلامت. دانشگاه آزاد اسلامی. واحد یزد.*
- نورحسن‌فتیده، طاهره (۱۳۸۸). تربیت جوان. *نامه جامعه*، ۵۷، ۱-۵.
- Afshani, S.A. & Jafari, Z. (2016). The relationship between social capital and hope to the future among students of Yazd University. *Social Sciences*, 23(73), 93-116. (in Persian)
- Afshani, A. & Shiri Mohamdabadi, H. (2018). The role of social capital in promoting social health of women in Yazd. *Women Studies*, 8(22), 1-20. (in Persian)
- Alizadeh Aghdam, M.B. (2013). A Study of Hope in the Future among Students and its Affecting Factors. *Journal of Applied Sociology*, 23(4), 189-206. (in Persian)

- Bakhtiari, L. (2021). Futurism from the Point Of View of Imam Ali (PUH). *Resource management in police*, 8(4), 1-26. (in Persian)
- Bodinet, J. (2018). The Image Today: Field-Notes on the Interdisciplinary Use of the Visioning Workshop. *World Futures Review*, 10(3), 213-218.
- Boulding, E. (1988). *Building a Global Civic Culture: Education for an Interdependent World*. New York: Teachers College Press.
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101.
- Brown, M. H. (1984). Young people and the future. *Educational Review*, 36(3), 303-315.
- Conversano, C., Rotondo, A., Lensi, E., Della Vista, O., Arpone, F., & Reda, A. (2010). Optimism and Its Impact on Mental and Physical Well-Being. *Clinical Practice & Epidemiology in Mental Health*, 6, 25-29.
- Crockett, R.A., Weinman, J., Hankins, M., & Marteau, T. (2009). Time orientation and health-related behaviour: Measurement in general population samples. *Psychology and Health*, 24(3), 333-50.
- Daly, J., Kellehear, A., & Gliksman, M. (1997). *The public health researcher: A methodological approach*. Melbourne. Australia: Oxford University Press.
- Dator, J. (2002). Futures studies as applied knowledge. In *New thinking for a new millennium*, 119-129, Routledge.
- Furlong, A. & Cartmel, F. (2007). *Young people and social change, new perspectives*. 2nd ed. Maidenhead: Open University Press.
- Heidari Darani, Z., Majidifar, Z., & Rezayan, A. (2021). The Role of Women Born in the 1980s in Future; Qualitative Study in the Building Blocks of Future Images (Case Study: Female Professors in Isfahan). *Journal of Woman in Culture and Arts*, 13(4), 561-584. (in Persian)
- Hicks, D. (1996a). A lesson for the future: Young people's hopes and fears for tomorrow. *Futures*, 28(1), 1-13.
- Hicks, D. (1996b). Retrieving the dream: How students envision their preferable futures. *Futures*, 28(8), 741-749.
- Iranpour, S. M., Erfani, N., & Ebrahimi, M.I. (2018). Explanation and Prediction of Quality of Life and Happiness Based on the Time Span of Students. *IJPN*, 5(6), 8-15. (in Persian)
- Johnson, L. (1987). Children's visions of the future. *The Futurist*, 21(3), 36-47.
- Kaboli, S. A. & Tapio, P. (2018). How late-modern nomads imagine tomorrow? A Causal Layered Analysis practice to explore the images of the future of young adults. *Futures*, 96, 32-43.
- Kermani, Z., Khodapanahi M., & Heidari, M. (2011). Psychometrics features of the snyder hope scale. *Journal of applied psychology*, 5(3), 7-23. (in Persian)
- Keyvanara, M., Hagheghatian, M., & Alibabaiy, M. (2015). The Relationship between Social Capital and Mental Health among the Citizens of Shahr-e-Kord. *Ilam University of Medical Science*, 22(7), 47-55. (in Persian)
- Kline, R.B. (2011). *Principles and practice of structural equation modeling*. New York: The Guilford Press.
- Kooij, D.T.A.M., Kanfer, R., Betts, M., & Rudolph, C. W. (2018). Future time perspective: A systematic review and meta-analysis. *Journal of Applied Psychology*, 103(8), 867-893.
- Kunitz, S. (2004). Social capital and health. *British Medical Bulletin*, 69, 61-73.
- Lincoln, Y.S. & Guba, E.G. (1985). *Naturalistic Inquiry*. Newbury Park, Ca: Sage Publications. Lortie, C.
- Mansouri, S. & Samadi, M. (2020). Drawing the Role and Place of the Concept of Social Capital in the Formation of a New Islamic Civilization. *Scientific Journal of New Islamic Civilization Fundamental Studies*, 3(2), 221-258. (in Persian)
- Mardanifar, F., Zahirinia, M., & Rastegar, Y. (2019). Social Capital and Hope for the Future among Students (Study of Bandar Abbas Universities). *Social Capital Management*, 6(1), 85-104. (in Persian)
- McKay, M.T., Worrell, F.C., Temple, E.C., Perry, J.L., Cole, J.C., & Mello, Z.R. (2015). Less is not always more: The case of the 36-item short form of the Zimbardo Time Perspective Inventory. *Personality and Individual Differences*, 72, 68-71.
- Mirjalili, A. & Hoseinizadeh, S.M. (2019). Investigating the most important effects of hope among young people from the perspective of Islam. *The 3rd National Conference on Lifestyle and Health*. Islamic Azad University. Yazd branch. (in Persian)
- Moghadis, A. & Sharfi, Z. (1387). Investigating the motivating factors for international migration among young people aged 18-30 in the cities of Shiraz and Arsanjan. *Iranian Journal of Sociology*, 10(1), 162-190. (in Persian)
- Nurhasan Fatideh, T. (2009). Youth training. *Society letter*, 57, 1-5. (in Persian)
- Ono, R. (2003). Learning from young people's image of the future: A case study in Taiwan and the Us. *Futures*, 35(7), 737-758.
- Onwuegbuzie, J. & Combs, J. (2010). Emergent Data Analysis Techniques in Mixed Methods Research: A Synthesis. In *Sage Handbook of Mixed Methods in Social & Behavioral Research*, edited by A. Tashakkori and C. Teddlie, 2nd ed., 397-430. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.

- Polak, F. L. (1955/1973). *The image of the future*. (E. Boulding, Trans.). Amsterdam: Elsevier.
- Rafiey, H., Mousavi, M.T., & Ghasemzadeh, D. (2016). Validity and Reliability of Bonding and Bridging between Social Capital. *Refahj*, 16(61), 141-157. (in Persian)
- Rahimi, S., Hajloo, N., & Basharpour, S. (2019). The Prediction of Psychological Well-Being Among Students of Mohagheh Ardebili University in 2018 Based on the Perspective of Time Dimensions (The Mediator Role of Life Expectancy): A Descriptive Study. *JRUMS*, 18(7), 657-674. (in Persian)
- Rezvani, Z., Niazi, M., Hoseynizadeh Arani, S. S., & Sakhaei, A. (2021). Meta-analysis of studies on the relationship between social capital and happiness in Iran in 1390-1398. *Social Development & Welfare Planning*, 12(47), 93-134. (in Persian)
- Schmid, K. & Lopez, S. (2011). Positive pathways to adulthood: the role of hope in adolescents' constructions of their futures. *Advances in Child Development Behavior*, 41, 69-88.
- Taheri Demneh, M. (2019). Futuristic Research in the Roots of Images of the Future. *Strategic Studies of public policy*, 8(29), 45-65. (in Persian)
- Taheri Demneh, M. & Kazemi, M. (2018). The Desire to Migrate Among Young Iranians; A Qualitative Study on Future Images. *Interdisciplinary Studies in the Humanities*, 10(4), 53-78. (in Persian)
- Taheri Demneh, M. & Zakeri, A. (2020). A Qualitative Study on the Subjectivity of Youth Concerning Future Using Casual Layered Analysis. *Strategic Studies on Youth and Sports*, 19(47), 31-52. (in Persian)